

Cristi DANILEȚ*

Ce fel de judecător protejează CEDO? Hotărârea Danileț c. România [MC] și cele două modele ale funcției judiciare

1. Introducere: o cauză care nu este doar despre libertatea de exprimare

Cauza *Danileț c. România* [MC], judecată de Marea Cameră la 15 decembrie 2025 a fost receptată, în mod firesc, ca privind libertatea de exprimare a unui judecător sancționat disciplinar pentru postări pe o rețea de socializare¹. De altfel, așa a și fost prezentată în comunicatul oficial al Curții². Într-adevăr, litigiul a fost examinat în temeiul art. 10 din Convenție, iar această cheie de lectură este inevitabilă. Ea nu epuizează însă semnificația hotărârii.

Dincolo de problema clasică a raportului dintre libertatea de exprimare și obligația de rezervă, hotărârea readuce în prim-plan o chestiune mai profundă, privitoare la însăși legitimitatea funcției judiciare. În fond, cauza obligă la o alegere între două moduri distincte de a înțelege autoritatea judecătorului. Potrivit primului, această autoritate se conservă prin discreție sau chiar absență din spațiul public. Potrivit celui de-al doilea, ea poate rămâne compatibilă, în anumite împrejurări, cu o intervenție publică măsurată, atunci când sunt în joc justiția, independența sa ori cadrul constituțional al exercitării funcției judiciare. Cele două orientări nu apar doar în dezbaterea doctrinară, ci transpar chiar din economia hotărârii, din opiniile concordante și din opinia separată.

Miza cauzei depășește, așadar, litigiul individual. Întrebarea relevantă nu este dacă judecătorul beneficiază de libertatea de exprimare, căci acest lucru aparține deja patrimoniului convențional. Întrebarea reală este alta: ce fel de judecător protejează, în mod efectiv, ordinea convențională? Un judecător a cărui legitimitate se sprijină pe rețineri vizibile sau un judecător activ și implicat în spațiul public?

Teza studiului de față este că hotărârea *Danileț c. România* [MC] nu consacră un judecător militant și nici nu slăbește obligația de rezervă. Ea confirmă, însă, că ordinea

* Lector univ.dr., Universitatea "Petre Andrei", Iași.

E-mail : cristivdan@yahoo.com

Manuscris primit la data de 18 martie 2026.

- 1 CEDO, *Danileț c. România* [MC], cererea nr. 16915/21, hotărârea din 15 decembrie 2025, disponibilă la <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-247839>. Toate linkurile din acest articol erau accesibile la data transmiterii lui către redacție.
- 2 Comunicat de presă ECHR 297 (2025), "Violation of judge's right to freedom of expression on account of sanction for Facebook posts of public interest," 15 decembrie 2025, disponibil la <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-8410006-11897331>.

convențională protejează un model de judecător a cărui legitimitate nu se reduce la tăcere instituțională. În această logică, rezerva nu mai poate fi înțeleasă ca interdicție aproape automată a intervenției publice, ci ca exigență de măsură, evaluată contextual și compatibilă, în anumite situații, cu apărarea publică a independenței justiției și a statului de drept.

În paginile care urmează, vom arăta că hotărârea face vizibile două modele concurente ale funcției judiciare, că aceste modele au rădăcini teoretice recognoscibile în cultura juridică occidentală și că soluția Marii Camere se înscrie într-o evoluție europeană mai amplă privind statutul public al judecătorului într-o democrație constituțională.

2. Hotărârea ca loc de confruntare a două modele de legitimitate judiciară

2.1 Starea de fapt

Reclamantul, judecător, la data comiterii faptelor, a fost sancționat disciplinar pentru două mesaje publicate pe pagina sa personală de Facebook, accesibilă publicului. Primul privea controlul politic al armatei într-un context mai larg de încercare de control al tuturor instituțiilor statului într-un context de tensiune instituțională. Al doilea se referea la dificultățile Ministerului Public și era însoțit de o formulare idiomatice apreciată de autoritățile naționale ca nepotrivită. Marea Cameră, cu zece voturi la șapte, a constatat încălcarea dreptului la libertatea de exprimare.

2.2 Raționamentul majorității

În examinarea cauzei, Marea Cameră a pornit de la premisa că exprimările reclamantului intrau în sfera art. 10 din Convenție și că sancțiunea disciplinară aplicată pentru acestea constituia o ingerință în exercițiul libertății sale de exprimare. Analiza Curții s-a concentrat, așadar, nu asupra existenței ingerinței, ci asupra justificării ei în ordinea convențională.

Pentru a aprecia dacă ingerința era necesară într-o societate democratică, Curtea a avut în vedere statutul reclamantului, conținutul mesajelor, contextul public în care acestea au fost formulate, tema la care se refereau, forma expresiei și efectele concrete pe care autoritățile naționale le-au atribuit conduitei sale³. Aplicând aceste criterii, Marea Cameră a reținut că ambele mesaje vizau chestiuni de interes public. Ea a subliniat, de asemenea, că, atunci când democrația sau statul de drept sunt grav amenințate, judecătorii se pot pronunța asupra unor asemenea teme și că o asemenea intervenție beneficiază, în principiu, de un nivel ridicat de protecție. În același timp, Curtea a constatat că autoritățile naționale nu au oferit motive relevante și suficiente pentru a demonstra că mesajele reclamantului afectaseră în mod concret buna funcționare a justiției, demnitatea funcției sau încrederea publicului în sistemul judiciar.

³ CEDO, *Danileț c. România* [MC], *op. cit.*, paragrafele 146-152, 176, 183.

Raționamentul majorității nu înlătură obligația de rezervă și nici nu afirmă că judecătorul ar beneficia de o libertate discursivă comparabilă cu aceea a oricărui participant la dezbateră publică. Ceea ce rezultă, mai exact, este că obligația de rezervă nu poate justifica, prin ea însăși, o sancțiune disciplinară. Ea trebuie pusă în relație cu natura discursului, cu contextul în care acesta a fost formulat și cu existența unor consecințe reale asupra valorilor pe care autoritățile pretind că le protejează.

2.3 Opiniile concordante

Opiniile concordante pun un accent mai apăsător pe dimensiunea instituțională a cauzei. Din această perspectivă, problema nu privește doar dreptul individual al unui judecător de a se exprima, ci și efectul pe care sancționarea sa îl poate produce asupra corpului judiciar în ansamblu. O reacție disciplinară insuficient justificată față de luări de poziție referitoare la justiție sau la cadrul constituțional al funcționării sale poate genera un efect de descurajare cu impact asupra independenței interne a sistemului judiciar.

În acest registru, opiniile concordante scot în evidență că obligația de rezervă nu poate fi interpretată ca o obligație generală de abținere de la orice intervenție publică. E adevărat, judecătorului nu i se poate cere să devină actor politic, dar nici să accepte că orice exprimare referitoare la justiție, la independența acesteia sau la condițiile instituționale ale exercitării funcției sale este, prin definiție, suspectă ori incompatibilă cu statutul său.

2.4 Opinia separată

Opinia separată exprimă o înțelegere mai severă a autorității judiciare și a condițiilor în care aceasta poate fi menținută. Fără a nega, în principiu, incidența art. 10 în cazul judecătorilor, ea este mai dispusă să recunoască autorităților naționale o marjă mai largă de apreciere atunci când evaluează sensul expresiilor utilizate, impactul lor public și compatibilitatea lor cu exigențele funcției judiciare. În fundalul acestei poziții se află ideea că autoritatea judecătorului trebuie protejată printr-un standard ridicat de autocontrol, discreție și distanță față de registrele discursive susceptibile să fie percepute ca polemice, improprii sau prea apropiate de conflictul public.

Accentul se mută, astfel, de la protecția exprimării judecătorului către protecția simbolică a funcției. În această logică, riscul principal nu este inhibarea discursului legitim al magistratului, ci deteriorarea imaginii de sobrietate și neutralitate pe care autoritatea judiciară trebuie să o proiecteze în spațiul public.

2.5 Sensul dezacordului din cauză

Din confruntarea dintre majoritate, opiniile concordante și opinia separată rezultă că divergența din cauză nu privește doar aplicarea art. 10, ci și modul de înțelegere a raportului dintre obligația de rezervă, autoritatea funcției și prezența publică a judecătorului. Analiza acestor două orientări va fi dezvoltată în secțiunea următoare.

3. Două modele de legitimitate judiciară pentru judecătorul contemporan

Cauza *Danileț c. România* [MC] face vizibile două modele concurente ale funcției judiciare. Ele nu descriu judecători reali în stare pură și nici nu trebuie înțelese ca tipologii exhaustive, ci ca instrumente analitice utile pentru a surprinde două moduri distincte de a concepe raportul dintre independență, autoritate și prezență publică a judecătorului.

Într-un model, legitimitatea se construiește prin absență: judecătorul este credibil pentru că nu se expune și nu se implică în conflictul public; autoritatea sa derivă din ceea ce refuză să devină. În celălalt, legitimitatea se construiește prin discernământ: judecătorul este credibil pentru că știe nu doar când să tacă, ci și când tăcerea însăși ar echivala cu un abandon instituțional. Primul model exprimă o etică a abstenenței; al doilea, o etică a măsurii.

3.1 Judecătorul civic

Modelul judecătorului civic vede magistratul ca titular al unei responsabilități instituționale care nu se epuizează în pronunțarea hotărârilor. El nu pornește de la ideea unei extinderi nediferențiate a libertății individuale de exprimare, ci de la un anumit fel de înțelegere a independenței judiciare. În această concepție, independența nu desemnează doar un ansamblu de garanții externe ale funcției, ci și capacitatea judecătorului de a apăra, prin mijloace compatibile cu statutul său, cadrul în care actul de judecată rămâne posibil.

De aici rezultă distincția dintre independența ca stare și independența ca practică. Prima privește garanțiile externe ale funcției: inamovibilitatea, autonomia instituțională și separația puterilor. A doua privește modul în care judecătorul înțelege, asumă și apără aceste condiții atunci când ele sunt puse sub presiune. Cele două dimensiuni nu se confundă. Un sistem poate păstra garanții formale consistente și, totuși, să producă un corp judiciar excesiv de prudent sau inhibat, incapabil să reacționeze atunci când aceste garanții sunt erodate.

Din această perspectivă, intervenția publică a judecătorului nu este, în sine, exterioară funcției. Ea poate deveni una dintre formele sale legitime de manifestare atunci când privește justiția, independența acesteia ori condițiile constituționale ale exercitării funcției judiciare. Modelul judecătorului civic nu legitimează activismul politic și nici nu confundă autoritatea judiciară cu vizibilitatea publică. Dimpotrivă, el presupune exigențe mai severe decât simpla libertate a unui participant obișnuit la dezbateră publică. Judecătorul nu poate transforma invocarea statului de drept într-un pretext pentru polemică, pentru identificare partizană sau pentru intrarea într-o confruntare politică propriu-zisă. Tocmai de aceea, modelul nu poate funcționa fără exigențe ferme de măsură, limbaj și contextualizare.

Modelul judecătorului civic nu este lipsit de riscuri, iar acestea trebuie recunoscute fără echivoc. Primul este riscul alunecării de la intervenția instituțională legitimă la activism judiciar politic. Linia dintre judecătorul care apără condițiile structurale ale

justiției și judecătorul care intră în logica unei confruntări politice nu este întotdeauna ușor de trasat.

Al doilea risc privește inegalitatea de expunere. Dacă intervenția publică devine o resursă legitimă a funcției judiciare, ea nu va fi exercitată uniform. Unii judecători vor fi mai vizibili și mai bine integrați în spațiul public decât alții. În locul unei culturi profesionale comune, s-ar putea produce astfel o diferențiere accentuată între magistrații care vorbesc public cu autoritatea funcției și cei care rămân retrași, cu efecte greu de anticipat asupra percepției de imparțialitate și asupra coeziunii interne.

Al treilea risc ține de limbajul instituțional. Folosit fără discernământ, conceptul de stat de drept poate ajunge să justifice intervenții foarte diferite, poate chiar susținând poziții contrare provenite de la membri ai aceluiași corp judiciar. În această limită rezidă însăși exigența modelului: nu orice voce publică a judecătorului este legitimă, ci numai aceea care rămâne fidelă funcției și gravității sale.

3.2 Judecătorul rezervat

Modelul judecătorului rezervat vede magistratul ca depozitar al unei autorități fragile, care se construiește greu și se poate pierde repede. Spre deosebire de autoritatea politică, reînnoită prin vot, autoritatea judecătorului depinde în mare măsură de percepția de imparțialitate. Odată afectată, această percepție se reface dificil și, uneori, incomplet. Din această cauză, obligația de rezervă nu apare aici ca o simplă regulă de conduită, ci ca o condiție structurală a legitimității funcției.

În această concepție, rezerva îndeplinește o funcție de protecție instituțională. Tăcerea nu are doar un rol defensiv. Ea păstrează gravitatea funcției, menține distanța dintre deliberarea judiciară și disputa publică și reduce riscul ca justițiabilul să întâlnească în instanță un magistrat deja asociat, simbolic, cu o anumită tabără ori cu un registru polemic. Intenția subiectivă a judecătorului nu este decisivă. Chiar și atunci când acesta urmărește un scop legitim, exprimarea sa publică poate afecta aparența de independență și neutralitate în ochii unui observator rezonabil.

Modelul judecătorului rezervat surprinde, astfel, un adevăr instituțional important. Un magistrat sobru este mai greu de instrumentalizat, mai puțin expus reacției precipitate și mai puțin vulnerabil contaminării cu reflexele confruntării publice. În această logică, autoritatea judiciară se exprimă în primul rând prin actul de judecată, nu prin vizibilitate publică. Tocmai de aceea, modelul protejează, pe de o parte, aparența de imparțialitate și împiedică transformarea judecătorului într-o figură publică ce riscă să-și consume autoritatea în afara exercițiului jurisdicțional⁴, iar pe de altă parte protejează încrederea publicului în sistemul judiciar, privit în ansamblu.

Limitele modelului apar însă atunci când rezerva este interpretată într-o manieră atât de extinsă încât devine o normă aproape generală a pasivității profesionale. Într-o asemenea formulă, obligația de rezervă poate înceta să mai fie un instrument de protecție și se poate transforma într-un mecanism de conformare. Nu mai sunt necesare interdicții brutale; este suficient ca magistratul să știe că orice intervenție publică poate fi calificată

4 CEDO, *Wille c. Liechtenstein* [MC], cererea nr. 28396/95, hotărârea din 28 octombrie 1999.

ulterior drept imprudentă, exces ori atingere adusă prestigiului justiției. Într-un asemenea climat, conformismul încetează să mai fie doar o slăbiciune individuală și devine reflex instituțional.

Există și un risc mai profund cauzat de faptul că tăcerea nu este neutră în toate împrejurările. Astfel, atât timp cât rezerva împiedică partizanatul, desigur că ea servește justiției. Când însă este invocată pentru a exclude aproape orice reacție la presiuni sau disfuncții care afectează independența sistemului judiciar, funcția ei se inversează: într-o asemenea situație, tăcerea nu mai apără imparțialitatea, ci riscă să se transforme în liniște instituțională. Problema nu este, așadar, utilitatea obligației de rezervă, pe care acest model o surprinde corect, ci pragul de la care ea încetează să mai fie virtute și începe să împiedice apărarea funcției însăși.

Existența unor magistrați temători și a unui corp judiciar docil este, neîndoielnic, incompatibilă cu statul de drept

3.3. Delimitarea dintre cele două modele

Diferența dintre judecătorul rezervat și judecătorul civic nu constă în faptul că unul ar accepta obligația de rezervă, iar celălalt ar respinge-o.

Pentru modelul judecătorului rezervat, tăcerea constituie forma privilegiată de protecție a autorității judiciare. Pentru modelul judecătorului civic, aceeași obligație rămâne esențială, dar nu poate fi transformată într-o interdicție aproape automată a intervenției publice. În primul caz, riscul major este expunerea publică a magistratului; în al doilea, riscul major apare atunci când o exigență legitimă de prudență produce inhibare instituțională.

În această lumină, opoziția dintre cele două modele nu este una între rezervă și lipsa rezervei, ci între două moduri de a înțelege fidelitatea față de funcția judiciară. Unul leagă această fidelitate în principal de reținere. Celălalt o leagă de discernământul de a identifica împrejurările în care tăcerea apără funcția și pe cele în care începe să-i slăbească protecția instituțională. Diferența dintre cele două modele nu privește, așadar, utilitatea obligației de rezervă, pe care ambele o recunosc, ci pragul de la care aceasta încetează să mai fie virtute și devine obstacol.

4. Genealogia occidentală a tipologiilor judiciare

Tipologiile judiciare nu descriu judecători reali în stare pură, ci modele teoretice utile pentru a înțelege diferite raporturi dintre drept, interpretare și autoritatea funcției judiciare. Interesul lor, în studiul de față, nu este unul pur istoric sau descriptiv. Ele servesc la situarea mai exactă a celor două modele de legitimitate judiciară pe care hotărârea *Danileț c. România* [MC] le face vizibile. În această cheie, cauza nu trebuie citită doar ca un litigiu privind libertatea de exprimare a unui magistrat, ci și ca loc de reactivare a unei tensiuni mai vechi din cultura juridică occidentală: aceea dintre judecătorul care își extrage legitimitatea în principal din retragere și judecătorul a cărui legitimitate se

construiește prin discernământ interpretativ și responsabilitate instituțională.

4.1 Judecătorul drept „gura legii”

Punctul de plecare al tradiției continentale rămâne modelul legalist. În formularea sa clasică, acesta semnifică faptul că judecătorul nu produce sensul normei, ci îl transmite. Formula lui Montesquieu, potrivit căreia judecătorul este doar „gura legii”⁵, nu descrie doar o tehnică de aplicare a normei, ci și un ideal instituțional de impersonalitate – este judecător autentic cel care intervine personal cât mai puțin în actul de judecată, rolul său reducându-se la aplicarea strictă a legii. Legitimitatea judecătorului depinde, în această construcție, de fidelitatea față de text: soluția lui trebuie să se întemeiază strict pe drept, din raționamentul său urmând a fi excluse evaluările morale sau filosofice politice⁶. Voința judecătorului se supune voinței legislativului reflectat în normă. În această viziune, impersonalitatea judecătorului este văzută drept garanție, iar manifestarea individualității sale, ca un risc.

Acest model a exercitat o influență durabilă nu doar asupra tehnicii judiciare, ci și asupra eticii funcției. Dacă judecătorul este legitim în măsura în care se retrage în normă, atunci reținerea devine mai mult decât o regulă de conduită: devine o expresie a însăși condiției judiciare. Autoritatea sa derivă tocmai din ceea ce refuză să adauge textului, din distanța față de opțiunea proprie și din separarea cât mai strictă de conflictul public. În acest orizont, figura judecătorului rezervat își găsește cea mai veche și mai coerentă genealogie.

Limitele modelului apar însă în momentul în care dreptul nu mai oferă soluții complet determinate prin simpla lectură a textului. În cauzele dificile, sensul normei nu este disponibil ca un conținut gata format, ci trebuie stabilit prin raționament juridic, alegere între diverse interpretări și justificare. Din acest punct înainte, legalismul strict nu mai poate descrie pe deplin activitatea de judecată. El rămâne un ideal de disciplină și reținere, dar nu mai poate servi singur ca descriere completă a legitimității judiciare.

Acest model își arată însă limitele în cauzele dificile, în care sensul normei nu rezultă direct din text, ci trebuie stabilit prin raționament juridic și justificare interpretativă. În acest punct, legalismul strict nu mai poate descrie pe deplin activitatea de judecată, iar rolul interpretativ al judecătorului devine inevitabil⁷. Realismul juridic și teoriile contemporane au exprimat această idee în forme diferite. În esență, atunci când dreptul nu oferă singur o soluție clară, judecătorul nu poate realiza o simplă subsumare. El trebuie să aleagă, să interpreteze, să justifice și să ordoneze. Din această perspectivă, devine tot mai dificil de susținut că legitimitatea judiciară se întemeiază exclusiv pe impersonalitate și retragere⁸.

5 Charles-Louis de Secondat, baron de Montesquieu, *De l'esprit des lois*, Livre XI, Chapitre VI, în traducere *Despre spiritul legilor*, Editura Științifică, București, 1964, vol. I, p. 203.

6 Brian Leiter, „Legal Formalism and Legal Realism: What Is the Issue?”, *Legal Theory*, vol. 16, nr. 2, 2010, pp. 111–133, DOI: 10.1017/S1352325210000121.

7 Neil MacCormick, *Legal Reasoning and Legal Theory*, Clarendon Press, Oxford, 1978, pp. 195-200.

8 Oliver Wendell Holmes Jr., „The Path of the Law”, *Harvard Law Review*, vol. X, nr. 8, 1897, p. 461; Benjamin N. Cardozo, *The Nature of the Judicial Process*, Yale University Press, New Haven, Sixth

4.2 Judecătorul-interpret și judecătorul-gardian

Această mutare primește o formulare puternică la Ronald Dworkin. Figura lui Hercules descrie judecătorul ideal capabil să reconstruiască dreptul ca practică principială coerentă și să identifice, în cauzele dificile, soluția care se potrivește cel mai bine cu materialul juridic și îl justifică în cea mai bună lumină⁹. Miezul modelului nu stă în caracterul supraomenesc al personajului, ci în ideea că legitimitatea judecătorului nu se epuizează în fidelitatea formală față de regulă. Ea include capacitatea de a justifica interpretativ soluția în raport cu ansamblul practicii juridice. În această logică, judecătorul nu mai este doar executantul impersonal al unei voințe normative anterioare, ci interpretul responsabil al unui drept care trebuie făcut coerent în aplicare.

La Aharon Barak, accentul se mută de la metodologia interpretării către rolul judecătorului în democrație. Judecătorul nu este doar aplicatorul normelor juridice, ci și protector al echilibrului dintre legalitate, drepturi și ordine democratică¹⁰. O asemenea concepție nu transformă magistratul într-un actor politic, dar nici nu îl poate imagina ca prezență structural mută atunci când tocmai cadrul constituțional al funcționării dreptului este fragilizat. În această cheie, conexiunea cu *Danileț c. România* [MC] devine directă: judecătorul care intervine public, cu măsură, pentru a apăra independența justiției și ordinea constituțională nu iese din funcție, ci exercită una dintre dimensiunile ei cele mai profunde. Aceasta este, de altfel, una dintre ideile care transpar din modul în care majoritatea înțelege locul judecătorului într-o democrație constituțională.

Desigur, aceste tipologii nu trebuie absolutizate. Ele nu oferă modele exhaustive și nici nu pot fi transferate mecanic între sisteme juridice diferite.¹¹ Utilitatea lor este însă reală: arată existența unor dezbateri vechi și vii cu privire la opoziția dintre un judecător legitimat în principal prin reținere și un judecător legitimat prin discernământ interpretativ ori instituțional. Din acest punct de vedere, dezacordul vizibil în *Danileț* nu este contingent. El reproduce, într-o formă contemporană, o tensiune veche dintre două moduri de a înțelege autoritatea de a judeca

4.3 Grila lui Ost

Pentru prezentul studiu, tipologia lui François Ost este mai utilă decât opoziția simplă dintre legalism și interpretativism. În reflecția sa, Ost construiește trei figuri: Jupiter,

Printing, March, 1928, pp. 32-42 (Lecture III: <The Method of Sociology. The Judge as a Legislator>) pp. 36; Richard A. Posner, *How Judges Think*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2008, cap. 1, pp. 19-32 (discuție Holmes vs. legalism).

9 Ronald Dworkin, „Hard Cases,” în *Taking Rights Seriously*, Bloomsbury Publishing, London, 1977, reed. 2013, pp. 132-159; idem, *Law's Empire*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1986, pp. 225-250.

10 Aharon Barak, *The Judge in a Democracy*, Princeton University Press, Princeton, 2006, pp. 122-155.

11 Bernhard Schlink, „Hercules in Germany?,” *International Journal of Constitutional Law*, vol. 1, nr. 4, 2003, pp. 610-620; Cass R. Sunstein, *One Case at a Time. Judicial Minimalism on the Supreme Court*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1999, pp. 105-144; Ran Hirschl, *Towards Juristocracy. The Origins and Consequences of the New Constitutionalism*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2004, pp. 31-49 (Capitolul 2: „The Political Origins of Constitutionalization”).

Hercule și Hermes¹². Jupiter este figura judecătorului atașat unui drept ierarhic, stabil și închis, în care norma coboară vertical și trebuie aplicată cu fidelitate. Hercule este judecătorul-interpret, capabil să refacă unitatea dreptului printr-o construcție principială coerentă. Hermes este judecătorul care mediază între surse, principii și niveluri normative diferite, într-un sistem juridic plural și deschis dialogului între instanțe.

Această grilă este deosebit de relevantă pentru dreptul european al drepturilor omului. Convenția funcționează într-un spațiu multinivel, cu dialog între instanțe naționale și supranaționale, cu jurisprudență evolutivă și cu o metodă pronunțat contextuală. Un asemenea drept nu reclamă structural un judecător redus la impersonalitate și subsumare, ci unul capabil să medieze între texte, principii, contexte și niveluri normative. Din acest punct de vedere, proximitatea cu figura lui Hermes este mai instructivă decât fidelitatea față de un model jupiterian rigid. Aici se află, probabil, una dintre cheile cele mai importante pentru înțelegerea subtilii mutații pe care *Danileț c. România* [MC] o exprimă: nu abandonarea rezervei, ci incompatibilitatea tot mai vizibilă dintre un drept convențional contextual și imaginea judecătorului redus la tăcere instituțională.

4.4 Majoritatea și minoritatea din *Cauza Danileț* în grila tipologică

Citită în această grilă, majoritatea din *Danileț c. România* [MC] se situează mai curând în vecinătatea unui amestec Hercules–Hermes. Nu pentru că ar adopta explicit teoria lui Dworkin sau tipologia lui Ost, ci pentru că presupune nereducerea funcției judiciare la impersonalitate și subsumare. După cum rezultă din motivare, majoritatea acordă greutate contextului, justificării, interesului public și rolului judecătorului într-un spațiu normativ mai larg decât litera izolată a regulii. În această logică, judecătorul poate interveni public în anumite împrejurări, pe anumite teme și cu anumite limite, fără ca această intervenție să fie tratată automat ca incompatibilă cu funcția. În termenii tipologiei propuse în secțiunea anterioară, aceasta este poziția cea mai apropiată de figura judecătorului civic.

Minoritatea se lasă citită mai curând pe linia Jupiter–legalism–formalism. Ea tratează funcția judiciară în registrul regulii clare, al protecției instituției prin reținere vizibilă și al precauției accentuate față de orice expunere publică susceptibilă să afecteze aparența de neutralitate. Intervenția publică a judecătorului apare, în această perspectivă, mai curând ca risc structural decât ca resursă legitimă. Nici această poziție nu este incoerentă și nici nu exprimă indiferență față de independența judiciară. Ea exprimă, mai degrabă, o altă înțelegere a modului în care această independență este apărată: prin retragere vizibilă, nu prin discernământ public. În termenii acestui studiu, este poziția cea mai apropiată de figura judecătorului rezervat.

De aceea, utilitatea secțiunii de față nu este una ornamentală. Ea arată că hotărârea *Danileț c. România* [MC] nu opune pur și simplu două soluții privind art. 10, ci reactivează,

12 François Ost, "Jupiter, Hercule ou Hermes. Quel modèle pour un droit post-moderne ?", *Journal des Procès*, nr 179 din 1990, pp. 14-20, la <https://bib.kuleuven.be/rbib/collectie/archieven/journproc/1990-179.pdf> și nr. 180 din 1990, pp 19-25, la <https://bib.kuleuven.be/rbib/collectie/archieven/journproc/1990-180.pdf>.

într-o formă subtilă și juridic operantă, două tradiții concurente ale legitimității judiciare. Originalitatea cauzei nu constă în inventarea lor, acestora în faptul că le face din nou vizibile în dreptul european contemporan și obligă doctrina să le numească, să le ordoneze și să le evalueze.

5. Standarde ale libertății de exprimare a judecătorilor: sedimentare și consolidare

Analiza tipologică din secțiunile anterioare trebuie pusă în legătură cu instrumentele internaționale și europene care au pregătit treptat terenul pe care hotărârea *Danileț c. România* [MC] a devenit posibilă. Aceste texte nu au aceeași forță juridică și nici aceeași densitate normativă. Privite împreună, ele indică însă o orientare convergentă: independența judiciară este înțeleasă tot mai puțin ca privilegiu al magistratului și tot mai mult ca garanție instituțională a statului de drept, iar libertatea sa de exprimare este tratată, în anumite limite, ca parte a acestei arhitecturi.

5.1 Formulări internaționale

Primul reper important este *Declarația Universală privind Independența Justiției*, adoptată la Montreal în 1983.¹³ Deși nu are caracter obligatoriu, ea formulează devreme, într-o manieră sistematică, ideea că independența justiției privește nu doar statutul judecătorului, ci însăși funcționarea ordinii de drept. În acest sens, este relevant conținutul pct. 2.01, unde sunt enumerate cele trei roluri ale judecătorului: „a) să înfăptuiască justiția în mod imparțial între cetățeni și cetățeni, respectiv între cetățeni și stat; b) să promoveze, în limitele corespunzătoare ale funcției judiciare, respectarea și realizarea drepturilor omului; și c) să se asigure că toți oamenii sunt capabili să trăiască în siguranță respectându-se statul de drept”. Judecătorul apare astfel nu doar ca titular al unei funcții de soluționare a litigiilor, ci și ca participant la protejarea cadrului juridic în care acestea pot fi judecate. Aveau să treacă însă încă patru decenii pentru ca dorința redactorilor să capete forță obligatorie.

O formulare mai precisă a independenței judiciare apare apoi în *Principiile Fundamentale ale ONU privind Independența Judiciară*¹⁴. Importanța lor nu constă atât în forța juridică formală, cât în claritatea unei ia dei care va deveni constantă: independența judiciară trebuie garantată de stat, consacrată în dreptul intern și exercitată astfel încât judecătorii să poată decide cauzele liber, imparțial și fără influențe improprii. În același timp, se prevede explicit că judecătorii au, la fel ca ceilalți cetățeni, dreptul la libertatea de exprimare, de credință, de asociere și de întrunire, cu condiția ca, în exercitarea acestor drepturi, să se comporte întotdeauna astfel încât să păstreze demnitatea funcției, imparțialitatea și independența

13 *Universal Declaration on the Independence of Justice*, adoptată în unanimitate la ședința plenară finală a First World Conference on the Independence of Justice, Montréal (Québec, Canada), 10 iunie 1983.

14 *Basic Principles on the Independence of the Judiciary*, adoptate la al șaptelea Congres ONU pentru prevenirea criminalității și tratamentul infractorilor, Milano, 1985, asumate prin Rezoluțiile Adunării Generale ale ONU 40/32 și 40/146. A se vedea, în special, principiile 1, 2 și 8.

sistemului judiciar. Se conturează astfel, încă de la acest nivel, ideea că judecătorul nu trebuie nici redus la tăcere, nici desprins de obligația de rezervă.

Aceeași logică se regăsește în *Principiile de la Bangalore privind Conduita Judiciară*¹⁵. Acestea tratează rezerva în spațiul public nu ca pe o simplă limitare externă a libertății de exprimare, ci ca pe o exigență inerentă imparțialității, integrității și demnității funcției judiciare. Judecătorul trebuie să evite comportamentele susceptibile să compromită, în ochii unui observator rezonabil, aparența de independență și neutralitate, chiar și atunci când imparțialitatea sa efectivă nu este afectată.

5.2 Consiliul Europei: de la afirmarea libertății la disciplinarea limitelor ei

În spațiul european, primele instrumente oficiale care tratează statutul judecătorului sunt *Recomandarea nr. (94)12 a Comitetului Miniștrilor cu privire la independența, eficiența și rolul judecătorilor*¹⁶, respectiv *Carta Europeană privind Statutul Judecătorului*¹⁷. Este semnificativ că niciunul dintre aceste instrumente nu conține o reglementare expresă a libertății de exprimare a judecătorilor. Această absență nu este întâmplătoare: ea reflectă un stadiu în care accentul cade încă aproape exclusiv pe independență ca protecție față de ingerințe externe, nu și pe dimensiunea publică a rolului judecătorului.

O schimbare de accent s-a produs odată cu *Recomandarea nr. (2010)12 privind judecătorii: independența, eficiența și responsabilitățile*¹⁸. Aici, independența justiției este pusă în legătură directă cu încrederea publicului în justiție, iar această deplasare deschide și problema intervențiilor publice ale judecătorilor. Documentul propune instituirea purtătorilor de cuvânt ai instanțelor, permite aderarea judecătorilor la asociații profesionale care să le apere statutul și statul de drept, dar impune, în același timp, reținere în relațiile cu mass-media. Nu este încă un standard al exprimării publice instituționale a judecătorului, dar este deja mai mult decât simpla tăcere prescrisă. Se conturează astfel ideea că rezerva nu epuizează raportul dintre funcția judiciară și spațiul public.

5.3 Aportul decisiv al CCJE

La nivelul Consiliului Europei, punctul de inflexiune îl reprezintă *Avizul nr. 25 (2022) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni privind Libertatea de Exprimare a Judecătorilor*¹⁹. Problema este tratată aici la intersecția a patru exigențe:

-
- 15 *Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară*, prezentate în anexa la Rezoluția nr. 2003/43 a Comisiei privind Drepturile Omului din cadrul ONU. Aceste principii au fost adoptate sub auspiciile Națiunilor Unite în anul 2001 de Grupul Judiciar pentru Întărirea Integrității Justiției, revizuite la masa rotundă din anul 2002 a președinților curților supreme. A se vedea pct. 2.2 și 2. de aplicare a principiului care definește valoarea 2, „Imparțialitatea”.
 - 16 Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei, *Recommendation No. R(94)12 on the independence, efficiency and role of judges*, adoptată la 13 octombrie 1994. Ea a fost înlocuită de CM/Rec(2010)12.
 - 17 Adoptată de participanții la reuniunea multilaterală cu privire la statutul judecătorilor în Europa, organizată de Consiliul Europei perioada 8-10 iulie 1998.
 - 18 Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei, *Recommendation CM/Rec(2010)12 on judges: independence, efficiency and responsibilities*, adoptată la 17 noiembrie 2010. A se vedea, în special, pct. 19 și 25.
 - 19 CCJE, *Opinion No. 25 (2022)*, op. cit. A se vedea, în special, pct. VI.

dreptul judecătorului de a se exprima, dreptul publicului de a fi informat, dreptul la un tribunal independent și imparțial și necesitatea menținerii încrederii publice în justiție. Pentru prima dată la nivel european, se afirmă explicit că judecătorii pot ajunge să aibă nu doar dreptul, ci și o datorie juridică și etică de a se exprima pentru a proteja statul de drept și democrația.

În acest punct, standardul european nu mai tratează libertatea de exprimare a judecătorului ca simplă toleranță excepțională. Ea devine parte a unei reflecții instituționale mai largi asupra modului în care independența justiției este apărută într-o democrație constituțională aflată sub presiune.

5.4 Linia jurisprudențială a Curții Europene

Înainte de *Danileț c. România* [MC], jurisprudența Curții oferea deja repere convergente. *Cauza Wille* a afirmat că simpla deținere a unei funcții publice nu justifică, prin ea însăși, suprimarea libertății de exprimare în legătură cu o opinie juridică. *Cauza Kudeshkina* a arătat că sancționarea unui judecător pentru declarații privind presiuni asupra justiției ridică probleme serioase sub art. 10. *Cauza Baka* a extins protecția spre situațiile în care exprimarea publică privind reforma justiției atrage consecințe instituționale grave, iar Curtea a pus accent și pe efectul de descurajare asupra întregului corp judiciar. În aceeași direcție, *Cauza Žurek* a confirmat protecția întărită a judecătorului care denunță public amenințări la adresa independenței judiciare²⁰.

Aceste cauze nu formulează încă un model unic, dar converg spre aceeași idee: discursul judiciar despre funcționarea justiției și despre statul de drept beneficiază de o protecție convențională serioasă, iar sancționarea lui cere o justificare riguroasă.

Noutatea hotărârii *Danileț c. România* [MC] trebuie formulată cu precizie. Ea nu inventează libertatea de exprimare a judecătorilor și nu rescrie retrospectiv etica judiciară europeană. Ceea ce face este să consolideze, la nivel de Mare Cameră, un standard pregătit de soft law internațional, de instrumentele Consiliului Europei și de jurisprudența anterioară. Hotărârea nu se mulțumește cu ideea abstractă că judecătorul poate vorbi. Ea impune mai clar exigența ca autoritățile naționale care au sancționat judecătorul să demonstreze, în concret, de ce discursul respectiv a depășit limitele admisibile și de ce sancționarea lui era necesară într-o societate democratică. Aici se află mutația relevantă: invocarea abstractă a obligației de rezervă nu mai este suficientă.

Totodată, hotărârea clarifică un aspect care rămânea parțial echivoc în jurisprudența anterioară: intensitatea protecției nu depinde de rangul formal al judecătorului în ierarhia sistemului judiciar. Un magistrat de la o instanță ordinară, fără funcție reprezentativă, care se exprimă asupra unor chestiuni privind ordinea constituțională și independența justiției beneficiază, în principiu, de același tip de protecție convențională.

Astfel, prin *Danileț c. România* [MC], se produce trecerea de la sedimentare la consolidare. Ceea ce până atunci apărea ca orientare dispersată sau consolidare treptată

20 CtEDO, *Wille c. Liechtensteinului* [MC], op. cit.; *Kudeshkina c. Rusiei*, cererea nr. 29492/05, hotărârea din 26 februarie 2009; *Baka c. Ungariei* [MC], cererea nr. 20261/12, hotărârea din 23 iunie 2016; *Žurek c. Poloniei*, cererea nr. 39650/18, hotărârea din 16 iunie 2022.

capătă forma unui standard convențional mai ferm: nu simpla intervenție publică a judecătorului trebuie prezumată problematică, ci necesitatea sancționării ei trebuie demonstrată riguros.

6. Judecătorul-funcție și judecătorul-uman²¹. Dimensiunea hermeneutică a hotărârii

Tipologia construită în capitolele anterioare descrie două moduri de legitimare a funcției judiciare, dar nu răspunde pe deplin la întrebarea pe care hotărârea *Danileț c. România* [MC] o reactivează: în ce măsură poate fi eliminată persoana judecătorului din actul de a judeca? Perspectiva hermeneutică este utilă tocmai pentru că arată de ce figura judecătorului redus la simplă funcție rămâne, în ultimă instanță, o construcție normativă utilă, dar nu o descriere fidelă a actului real de judecată.

6.1 Înțelegere, interpretare, aplicare

Punctul de plecare rămâne observația lui Georg Gadamer potrivit căreia înțelegerea, interpretarea și aplicarea nu sunt trei operații distincte și succesive, ci aspecte ale aceleiași proces²². Când este vorba de lege, judecătorul nu extrage mai întâi un sens complet fixat din text, pentru a-l transfera apoi, în mod neutru, asupra faptelor. Sensul normei se formează în chiar actul aplicării, prin întâlnirea dintre text, jurisprudență și situația concretă.

Aceasta nu înseamnă că judecătorul creează dreptul în mod arbitrar. Înseamnă doar că obiectivitatea judecății nu este rezultatul unei operațiuni mecanice, ci al unei interpretări controlate de limbajul dreptului, de metodele de argumentare și de exigența justificării. Din acest punct de vedere, figura judecătorului complet impersonal poate servi cel mult ca ideal de reținere, dar nu ca descriere realistă a actului de a judeca.²³ Dacă aplicarea normei implică inevitabil participarea interpretului, fidelitatea față de funcție nu poate fi redusă la ștergerea completă a persoanei judecătorului. O asemenea exigență poate avea utilitate disciplinară în anumite registre, dar nu descrie adecvat modul în care se produce, în realitate, judecata. În termenii lui Oldfather, nu înțelegem justiția dacă persistăm în mitul judecătorului suprauman; o teorie realistă a comportamentului judiciar trebuie să includă influențele psihologice, sociale și instituționale²⁴.

21 Prin „judecător-funcție” trebuie înțeles judecătorul redus la rolul său instituțional, la poziția sa în sistem și la imaginea unei aplicări impersonale a normei. Prin „judecător-uman” nu se evocă doar vulnerabilitatea sau empatia, ci ceva mai precis: judecata este realizată de o conștiință profesională care înțelege, interpretează și decide din interiorul unei tradiții juridice și al unei experiențe practice acumulate — un orizont de pre-înțelegere care nu poate fi resetat prin decizie procedurală sau normă disciplinară. Hotărârea *Danileț c. România* [MC] devine mai clară și din această perspectivă.

22 Hans-Georg Gadamer, *Truth and Method*, 3rd rev. ed., Continuum, New York, 2006, pp. 305–309.

23 Ibidem, pp. 356-360.

24 Chad M. Oldfather, „Judges as Humans: Interdisciplinary Research and the Problems of Institutional Design,” *Hofstra Law Review*, vol. 36, nr. 1, 2007, pp. 125–147.

6.2 Raționamentul juridic ca raționament practic

Aceeași idee apare, într-o altă formulare, la Neil MacCormick. În cauzele simple, raționamentul deductiv poate fi suficient. În cauzele dificile, însă, simpla aplicare a normei nu produce singură rezultatul: relevanța faptelor este discutabilă, principiile concurente intră în tensiune, iar soluția trebuie justificată²⁵. În asemenea situații, judecătorul nu doar invocă legea, ci trebuie să arate de ce preferă o anumită interpretare alteia, de ce acordă relevanță unor fapte și nu altora și de ce o anumită linie argumentativă trebuie să prevaleze.

În această lumină, raționamentul Marii Camere în *Danileț c. România* [MC] capătă mai multă claritate. Curtea nu se oprește la constatarea existenței unor reguli interne privind obligația de rezervă. Ea cere să se demonstreze de ce sancțiunea era necesară, ce interes legitim proteja în mod real și în ce fel discursul reclamantului a afectat concret imparțialitatea ori încrederea publică în justiție. Cu alte cuvinte, hotărârea de sancționare a unui judecător pentru poziții adoptate în public nu poate fi construită pe logica unei interdicții aplicate mecanic, ci pe logica unei justificări practice controlate.

6.3 Integritatea funcției judiciare

Această structură poate fi formulată și în termenii integrității funcției judiciare. Problema nu este doar dacă judecătorul respectă o regulă de conduită, ci dacă modul în care înțelege și aplică acea regulă rămâne fidel sensului instituțional al funcției. Din această perspectivă, întrebarea deschisă de *Danileț c. România* [MC] nu privește numai conflictul dintre libertatea de exprimare și obligația de rezervă, ci și principiul care trebuie să guverneze tratamentul judecătorului ce intervine public atunci când sunt afectate independența justiției și cadrul democratic al funcționării ei.

Lectura majorității poate fi înțeleasă, în acest plan, astfel: intervenția publică a unui judecător, atunci când rămâne în limite instituționale și nepartizane, nu rupe continuitatea cu funcția, ci o exprimă într-o formă dificilă, dar compatibilă cu exigențele ei. Sancționarea unei asemenea conduite, în absența unei justificări concrete și riguroase, nu înseamnă în mod necesar protejarea imparțialității sau a autorității justiției; ea poate însemna, dimpotrivă, afectarea condițiilor care fac imparțialitatea posibilă.

În această perspectivă, obligația de rezervă nu poate fi înțeleasă ca regulă de neutralizare completă a persoanei judecătorului. Ea rămâne o exigență structurală a funcției judiciare, dar aplicarea ei nu poate porni de la ficțiunea că judecătorul ar fi doar purtătorul impersonal al normei. Rezerva nu dispăre, dar nici nu mai poate fi concepută ca simplu mecanism de excludere a oricărei intervenții publice. Semnificația ei depinde de contextul în care este invocată și de raportul concret dintre tăcere, prudență și protecția instituțională a justiției.

25 Neil MacCormick, op. cit, pp. 65-82, 265-289.

6.4 O confirmare românească: convingerea judecătorului și imposibilitatea resetării sale

Argumentul hermeneutic primește, în contextul român, o confirmare relevantă în jurisprudența Curții Constituționale. Prin Decizia nr. 22/2018, examinând problema excluderii probelor nelegale, Curtea a observat că formarea convingerii judecătorului este un proces cognitiv care nu poate fi anulat mecanic printr-o simplă operație juridică de excludere²⁶. Judecătorul nu este un dispozitiv care poate fi resetat procedural; el rămâne purtătorul unei înțelegeri deja formate, care trebuie disciplinată juridic, nu negată fictiv.

Această observație depășește cadrul procesului penal. Ea confirmă, la nivel constituțional, că judecata este exercitată de o conștiință profesională vie, nu de un mecanism de transfer al sensului de la text la soluție. Privite împreună, teza lui Gadamer despre unitatea dintre înțelegere, interpretare și aplicare, schema lui MacCormick privind argumentarea practică în cauzele dificile și această confirmare constituțională românească converg spre același punct: persoana judecătorului nu este un accident al funcției, ci o condiție a ei. Dacă se neagă acest rest hermeneutic inevitabil, nu se întărește dreptul, ci se aluneacă spre ficțiunea unui sistem care funcționează fără judecători reali.²⁷

6.5 Judecătorul ca interpret responsabil

Concluzia nu este că judecătorul ar fi liber de constrângeri și nici că obligația de rezervă ar fi devenit secundară. Concluzia este mai limitată și mai exactă: fidelitatea față de funcție nu poate fi redusă la impersonalizare completă, pentru că actul de a judeca presupune structural o înțelegere care nu poate fi mecanică. Această lumină pune în evidență sensul mai profund al hotărârii *Danileț c. România* [MC]: ea nu suspendă obligațiile statutare ale judecătorului și nici nu legitimează o libertate discursivă nelimitată. Ceea ce corectează este o imagine prea săracă despre funcția judiciară. Judecătorul nu este simplu aplicator de norme, ci interpret responsabil al lor într-o ordine constituțională care nu poate fi apărută prin automatisme.

7. Consecințe și perspective: spre o nouă înțelegere a funcției judiciare în Europa

7.1 Ce schimbă cauza *Danileț c. România* [MC] în cultura juridică europeană

O hotărâre a Marii Camere nu produce efecte doar în cauza pe care o soluționează. Ea poate modifica, uneori discret, cadrul în care sistemele naționale înțeleg standardul convențional. Cauza *Danileț c. România* [MC] produce o asemenea deplasare în materia raportului dintre statutul public al judecătorului și condițiile instituționale ale funcționării

26 CCR, Decizia nr. 22 din 18 ianuarie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 177 din 26 februarie 2018, par. 19-22.

27 Oldfather, *idem*.

justiției democratice.

Schimbarea nu este revoluționară în conținut. După cum am arătat, ea a fost pregătită de o acumulare lentă de instrumente internaționale, standarde europene și soluții jurisprudențiale convergente. Importanța hotărârii stă însă în forma juridică pe care această evoluție o capătă: ceea ce funcționa până acum mai ales ca orientare sau consolidare treptată devine mai clar standard convențional de control al ingerinței statului.

Această recalibrare are și o dimensiune formativă. Educația profesională a magistratului european a fost construită, în mare parte, în jurul autocontrolului, al limbajului prudent și al evitării expunerii. Toate acestea rămân importante. Nu mai sunt însă suficiente pentru a descrie integral condițiile funcției judiciare într-o democrație constituțională aflată sub presiune. Cauza *Danileț c. România* [MC] nu impune o etică a vizibilității, ci una a discernământului public: capacitatea de a distinge între momentul în care tăcerea protejează instituția și momentul în care aceeași tăcere o lasă fără apărare.

7.2 Viitorul obligației de rezervă

Una dintre consecințele cele mai importante ale hotărârii privește sensul obligației de rezervă. Multă vreme, această obligație a funcționat ca tehnică legitimă de igienă profesională: împiedica apropierea funcției judiciare de polemică, de autopromovare și de logica disputelor ideologice. În această formă, rezerva a protejat nu doar imparțialitatea reală a judecătorului, ci și aparența ei, fără de care justiția nu poate pretinde încredere publică.

Dificultatea începe atunci când o tehnică de protecție instituțională este transformată într-o doctrină generală a tăcerii. În acel moment, judecătorului nu i se mai cere măsură, ci aproape invizibilitate; nu i se mai cere să evite partizanatul, ci să evite orice participare reflexivă la ordinea constituțională în care funcționează. O asemenea interpretare nu mai servește funcției pe care pretinde că o apără.

De aceea, viitorul obligației de rezervă depinde de capacitatea de a o salva de propriile rigidizări. Nu este vorba de a abandona această obligație, ci de a o înțelege mai bine. Astăzi trebuie distins între partizanat și critică instituțională, între exhibiție individuală și luare de poziție în apărarea independenței justiției, între polemică și avertisment formulat cu măsură. În această perspectivă, obligația de rezervă se deplasează din registrul interdicției în cel al măsurii. Ea nu interzice vocea judecătorului, dar îi impune formă și limită. Nu exclude civismul judiciar, dar îl disciplinează. Judecătorul poate fi prezent în spațiul public, însă această prezență trebuie să rămână compatibilă cu greutatea funcției și cu fragilitatea echilibrului instituțional.

7.3 Judecătorul viitorului și provocarea tehnologică

Întrebarea care dă măsura timpului nostru este ce anume rămâne ireductibil uman în actul de a judeca. Ea nu privește doar libertatea de exprimare a magistraților. Privește și transformarea mai largă a justiției europene sub presiunea standardizării, a cuantificării, a guvernanței prin indicatori și a tehnologiilor de asistare automată.

Riscul nu este doar tehnic. El este mai întâi conceptual. Cu cât justiția este gândită mai mult în termeni de uniformitate, performanță măsurabilă și reducere a incertitudinii, cu atât devine mai puternică tentația de a imagina judecătorul ca operator într-un sistem sofisticat de procesare normativă: previzibil, controlabil și cât mai puțin perturbator. O justiție organizată exclusiv în această cheie poate deveni mai rapidă și mai ordonată, dar nu este sigur că păstrează exigențele proprii actului de a judeca.

Aceasta pentru că, după cum s-a văzut, judecata presupune mai mult decât selectarea unei soluții compatibile cu textul. Ea implică evaluarea unei proporții, înțelegerea unei situații umane, sesizarea raportului dintre legalitate și echitate, dintre rigoarea normei și efectul ei asupra unei vieți concrete. În toate acestea există un rest de sens, de uman, pe care o operațiune pur tehnică nu îl poate epuiza. Judecătorul rămâne indispensabil nu prin simpla sa umanitate afectivă, ci prin capacitatea de a transforma norma în judecată responsabilă.

Această constatare nu înseamnă un refuz al modernizării, ci înseamnă că refuză să accepte confuzia dintre asistare și substituie. Instrumentele tehnologice ne pot ajuta în munca de cercetare, de organizare a informației, de găsire a coerenței practicii judiciare și de a analiza un volum uriaș de date. Pe măsură ce aceste instrumente devin mai performante, trebuie însă identificate acele sfere care nu le pot fi abandonate fără alterarea sensului actului de justiție. Recentele *Linii directe ale CEPEJ privind utilizarea inteligenței artificiale generative pentru instanțe și judecători* insistă tocmai asupra acestui punct: utilizarea unor asemenea sisteme ridică probleme de independență judiciară, integritate a procedurilor, justificare și dependență cognitivă, iar rezultatele lor nu pot înlocui răspunderea umană pentru decizie²⁸. În același sens, *Convenția-cadru a Consiliului Europei privind inteligența artificială* cere ca activitățile din ciclul de viață al sistemelor de IA să rămână compatibile cu drepturile omului, democrația și statul de drept²⁹. *Actul european privind I.A.* clasifică anumite sisteme destinate administrării justiției drept sisteme cu risc ridicat și impune, pentru acestea, supraveghere umană efectivă³⁰. Există o convergență normativă ale celor trei surse indicate: rezultatul tehnic nu poate înlocui răspunderea umană pentru decizie.

Vulnerabilitatea la substituie este mai întâi conceptuală și abia apoi tehnologică: cel mai ușor de înlocuit este judecătorul pe care ordinea juridică îl conține deja ca un aplicator repetitiv al normei. Or, *Danileț c. România* [MC] — care nu este, desigur, o hotărâre despre inteligența artificială — exprimă indirect o rezistență față de o logică apropiată: reducerea judecătorului la operator de conformare. Standardul contextual impus de Marea Cameră, exigența motivării concrete și evaluarea efectelor sistemice ale sancțiunii asupra corpului judiciar se situează în direcția opusă standardizării goale.

28 European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), *Guidelines on the Use of Generative Artificial Intelligence for Courts*, CEPEJ(2025)18Final, Strasbourg, 19 decembrie 2025, adoptate la cea de-a 45-a reuniune plenară a CEPEJ (Strasbourg, 4–5 decembrie 2025).

29 Council of Europe, *Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law*, CETS No. 225, deschisă spre semnare la 5 septembrie 2024.

30 Regulament (EU) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (*AI Act*), în special preambul (61) și art. 14.

7.4 Concluzie: nu o libertate nouă, ci o exigență nouă

Leția cea mai importantă deschisă de *Danileț c. România* [MC] nu privește, în primul rând, drepturile judecătorului, ci condițiile funcției judiciare într-o democrație constituțională. Hotărârea nu consacră o libertate nelimitată și nu elimină obligația de rezervă. Ea refuză însă, în substanța ei, modelul judecătorului golit de voce, de discernământ și de răspundere instituțională.

Tensiunea nu mai este doar între exprimare și rezervă. Ea privește două direcții posibile ale funcției judiciare. Într-una, judecătorul rămâne o prezență umană, responsabilă, conștientă de limitele sale și capabilă să judece într-o lume comună. În cealaltă, el se apropie tot mai mult de figura operatorului instituțional: corect, eficient, standardizat și, tocmai de aceea, mai ușor de substituit în viitor.

Din acest motiv, *Danileț c. România* [MC] nu trebuie citită ca episodul final al unei controversă disciplinare, ci ca începutul unei dezbateri europene mai ample despre rezistența internă a justiției democratice. Dacă o asemenea justiție nu poate funcționa fără judecători capabili să înțeleagă lumea în care judecă și să apere, cu măsură, condițiile funcției lor atunci când acestea sunt amenințate, atunci hotărârea nu marchează doar soluționarea unei spețe, ci și apariția unei exigențe noi.